

TAPASZTALATOK ÉS TANULSÁGOK

a szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban az 1981/82. tanévben
végzetek érettségi és felvételi vizsgái tükrében

I. A vizsgálat előzményei

1. A probléma forrásvidéke

Az 1980-ban zárult, egy tanéven át tartó, a szolnoki Varga Katalin Gimnázium nevelőmunkáját elemző – a hamburgi Unesco Pedagógiai Intézet nemzetközi kutatása keretében készült – esettanulmány nagy figyelmet érdemlő konklúziója volt, hogy e gimnázium az országos átlagnál jóval nagyobb arányban képes bejuttatni növendékeit a felsőoktatási intézményekbe,¹ miközben eredményesen munkálkodik olyan személyiségvonások és képességek továbbfejlesztésén is, amelyek nem feltétlenül szükségesek és méltányoltak a magyar felsőoktatási intézmények felvételi rendszerének mai gyakorlatában. Sőt, feltételezhető, hogy bizonyos – e gimnáziumban végzett, s felvételt nyert hallgatóknál meglévő – készségeket, beállítódásokat (pl. kutatás – nyomozás – felfedezés; több forrásból történő tudásgyarapítás és ismeretelmélyítés) a felsőoktatási intézmények egy része később is figyelmen kívül hagy, megfelelkezik arról, hogy ilyen előgyakorlattal rendelkező hallgatók egyáltalán létezhetnek.² Az UNESCO-vizsgálatnak azonban nem ez a probléma állott a középpontjában. Ez a felismerés inkább csak mellékterméke a lefolyt kutatásnak és elemzésnek.

Az intézmény pedagógiai kísérlete³ továbbfejlesztésének lehetőségeit mérlegelve „botlottunk bele” igazán abba a problémába, hogy voltaképpen hogyan viszonyul egymáshoz az iskola nevelési kísérlete és a felsőoktatási intézmények felvételi követelmény- és

¹ 1980-ban az ország gimnáziumaiban érettségizett fiatalok 36,6%-át vették fel az egyetemekre és főiskolákra (Középiszkolák felvételi vizsgaeredményei a felsőoktatási intézményekben, 1980. Tudományszervezési és Informatikai Intézet, Bp., 1981.). Ugyanebben az évben a Szolnok megyei gimnáziumokban érettségizettek 45,9%-át, a szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban érettségizetteknek 71,4%-át vették fel a felsőoktatási intézmények. A Varga Katalin Gimnázium egy évvel későbbi (1981-es) eredménye: 66,7%, a megyei 45,5%, a gimnázium két évvel későbbi, tehát 1982-es eredménye: 73,9%. (Az 1981-es és 1982-es országos és az 1982-es megyei adatok még nem állnak rendelkezésre.)

² Vö. Bernáth József–Horváth Márton–Mihály Ottó–Páldi János: Az önálló tanulás feltételei és lehetőségei. Vizsgálat egy kísérletező gimnáziumban. Akadémiai Kiadó, Bp., 1981. (Neveléstudomány és társadalmi gyakorlat, 15.)

³ A kísérletet az Országos Középtávú Kutatási és Fejlesztési Terv (OKKFT) B.2. programja és az OTTKT 6. főirány finanszírozza. Megnevezése: „A gimnázium korszerűsítésének lehetőségei: modell-kísérlet.” Száma: 4.2.4. (OKKFT), illetve 423 (OTTKT 6.). A kutatás irányítója: Mihály Ottó. Kutatóhely: OPI Nevelésméleti és Iskolakutatási Önálló Osztály. A tudományos felügyeletet az OTTKT 6. főirány tudományos tanácsa gyakorolja. A kísérlet „csomópontjait” és a vizsgálati tervet lásd: Nevelésmélet és Iskolakutatás 1982. 1. sz. Kiadja: OPI.

eljárásrendszere, jól tudva, hogy ma egy gimnáziumnak különös rangot és tekintélyt ad az, ha minél több érettségizett növendékét képes bejuttatni felsőoktatási intézményekbe. (Az 1975 februárjában zárult megyei felügyeleti vizsgálat jegyzőkönyve is arról szól – többek között –, hogy az iskola kísérletével kapcsolatos előítéletek ellen „eredmények produkálásával” lehet a leghatékonyabban harcolni. Ennek az „eredménynek” pedig a legfőbb és legkétségbevonhatatlanabb bizonyítéka – a mai hivatalos és közfelfogásban – a továbbtanulásra felvettek aránya.)

2. Indítékok a követővizsgálat szervezésére

A probléma tüzetesebb vizsgálatára sarkallt bennünket az az *országos vita* is, amely 1979-ben és 1980-ban zajlott le az érettségi és az egyetemi–főiskolai felvételi vizsgákról a Pedagógiai Szemlében, a Valóságban, a Felsőoktatási Szemlében, a Köznevelésben és néhány országos napilapban (Népszabadság, Magyar Nemzet, Népszava), valamint azok a kutatások, amelyek a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont keretében (e témakörben) folytak az 1970-es évek második felében.

E vita során publikált *cikkek és tanulmányok*, valamint *kutatási eredmények* ismeretében még több okot láttunk arra, hogy közvetlen követővizsgálatot szervezzünk, s magunk is utána járjunk az igazságnak. Annak például, hogy mi a felvételi vizsgákon az értéke a Varga Katalin Gimnázium kísérlete olyan céljainak, mint a tanulók önismeretének és önfejlesztő attitűdjének, valamint pályaválasztási érettségének fejlesztése, dialektikus gondolkodásra, alternatív lehetőségeket megragadó látásmódra nevelése, új iránti fogékonysága állandó ébrentartása, ha „a jelöltek a maximálisan elérhető húsz pontból egyet sem szerezhetnek, kaphatnak más értékeikért csakis és kizárólag tanulmányi teljesítményükért”,⁴ miközben tudjuk, hogy e tanulmányi teljesítmények felvételi számbavétele sem tökéletes?⁵

Mit tegyen az a középiskola, amely tudatában van annak, hogy a teljes társadalmi gyakorlatra kell felkészítenie növendékeit, ennek megfelelően követelményeit és belső rendjét a társadalmi mozgás lényegi és középponti áramlataihoz akarja igazítani, miközben a felvételi vizsgákat sem megszüntetni, sem korszerűsíteni nem áll módjában, s úgy látja, hogy növendékei jó felvételi vizsgateljesítménye „nem attól függ, hogy értik-e a fizikát (történelmet, magyart stb.), hanem hogy meg tudják-e oldani a fizika feladatokat; nem attól, hogy szeretik-e, hanem hogy tudják-e elemezni az adott verseket stb., hisz csak ez, ami a felvételi vizsgán mérhető”?⁶ És ha a középiskola tanára mindezt ekként tapasztalja, tehet-e mást és másként, minthogy a felvételire pályázó növendékek példamegoldó rutinját fejleszti, mind több vers elemzésére alkalmas „algoritmussal” ismerteti

⁴ Lukács Péter: A középiskolák és a felsőoktatási intézmények együttműködése a felsőfokú tanulmányokra való felkészítésben és a hallgatók kiválasztásában. Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont, Bp., 1980. 41.

⁵ Vö.: Csoma Gyula: Egy feladatlap kérdőjelei. Pedagógiai Szemle, 1978/10. 917–928.

⁶ Lukács P.: i. m. 91.

meg őket, minél több „összefüggést” igyekszik megtanítani nekik? Van-e más (jobb) megoldás annál, mint hogy „a továbbtanulni kívánóknak *csak* azt tanítsák meg a tanárok (legalább azt), *amit* a vizsgán *majd kérdeznek* a felvételiztetők, és a biztosabb siker reményében *úgy*, ahogyan a kérdésekre válaszolniuk *kell*”?⁷

Igaz-e, s mennyire az a súlyos állítás, amit éppen ennek az országos meditációnak a nyomán egy főiskolai vezető oktató tett közzé a Pedagógiai Szemlében: „A jó diák–jó gyerek eddig az volt, aki szorgalmas, fegyelmezett, kötelességtudó, a tanárhoz jól alkalmazkodó volt. Nem okozott, nem támasztott különös nehézséget, helyzetet az órán: követte figyelmével a tanárt; jelentkezett, ha tudott; felelt, ha kérdezték; hallgatott, ha nem; jól megtanulta és szépen elmondta a leckét. Ma inkább a kérdező, érdeklődő, kezdeményező, problémát látó és problémákkal küzdő, saját fejével gondolkodó, magatartásában nem jól nevelten visszafogott, hanem gyermekien természetes diák az eszményünk.” Ezek után a szerző felteszi a kérdést: Vajon melyik típusnak van nagyobb esélye a felvételre? A szerző méltányolja a felvételi bizottságok igyekezetét, azt, hogy differenciáltabban, dialektikusabban, komplexebben szemlélik egy-egy felvételiző ügyét, tudja, hogy a bizottságok emberi szimpátiája is az önállóbb, egyénibb, eredetibb felvételizőé, az alaphelyzet szerint mégis az, hogy „Felvételi rendszerünk . . . a *konzervatív* típusnak kedvez”.⁸

3. A vizsgálat célja

A vizsgálat célját eredendően az alábbiakban fogalmaztuk meg:

a) Összehasonlítás

A szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban 1982 júniusában lebonyolított érettségi és ugyanezen év júliusában lezajlott egyetemi–főiskolai felvételi vizsgák követelményrendszerének és eljárás módjának – közvetlen tapasztalatokon alapuló – összehasonlítása;

b) Számvetés

Tudományos igényességgel történő, követő vizsgálatokra alapozott számbavétele annak, hogy mi „hasznosul” s mily mértékben a felvételi szerepléseken azokból az értékekből, amelyeket az iskola kísérletezése kezdetétől egyre inkább magáénak vall, mint amilyen a pályaválasztási érettség, a reális énkép, a többkönyvű tudásgyarapítás, a problémaérzékenység, a gondolkodó- és tájékozódóképesség, az önálló véleményalkotás.

⁷Lukács P.: i. m. 91.

⁸Papp János: Felvételi rendszerünk alapelvei és gyakorlata. Pedagógiai látókör, 3. (A pedagógia időszerű kérdései.) Tankönyvkiadó, Bp., 1981. Szerk.: Balázs Mihály és Karlovitz János. 198–199.

c) A lehetőségek áttekintése

Már a feladat végrehajtásának kezdetén, a részleges felvételi vizsgatapasztalatok birtokában tudni lehetett, hogy a fenti két célkitűzést ki kell egészíteni, pontosítani és konkretizálni kell egy harmadikkal. Éspedig: választ kell adni arra a kérdésre, hogy mit tehet a Varga Katalin Gimnázium az országos átlagot jóval meghaladó felvételi eredmények tartása, esetleg javítása érdekében anélkül, hogy csendesen devalválna, súlytalanítaná, megcsonkítaná, végső soron megtagadná kísérleti céljait, az intézmény több mint évtizednyi – törekvésében, tartalmi munkájában, működésében, minősítő elveiben – meglevő és vállalt értékeit?!

4. A vizsgálat lebonyolítása, körülményei, adatai

a) A megfigyelték köre és a megfigyelés színhelyei

A vizsgálatban részt vevő szakemberek⁹ 35 érettségiző és felvételiző szereplését és szereplésének körülményeit figyelték meg, jegyzőkönyvezték és elemezték, összesen 21 bizottságban. A Művelődési Minisztérium engedélyével 12 felsőoktatási intézménybe jutottak el.¹⁰

b) Interjú az elnökökkel

A vizsgálat lebonyolítói további információkhoz jutottak a felvételi vizsgabizottságok elnökeivel készített interjúk alapján.¹¹

c) Az érettségizők és felvételizők levelei

Érdekes és sok hasznos észrevételt tettek maguk az érettségiző-felvételiző fiatalok is, akik az iskola kérésére összesen 20 kérdésre (l. 1. melléklet) válaszoltak levélben. (A 47 „vargás” felvételizőből 29 fő – 58% – írta meg a tapasztalatait.)

⁹ A vizsgálat irányítója Bernáth József. Részt vesznek benne: Keserü Károly és Matern Éva az OPI Nevelésméleti és Iskolakutatási Önálló Osztályának munkatársai, Páldi János a szolnoki Varga Katalin Gimnázium igazgatója, Botka Lajosné, Csendes Károlyné, Pafféri Elemér, Rónay Viktor és Szép Ferencné, a gimnázium tanárai.

¹⁰ Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi és Természettudományi Kar, Debrecen; Nehézipari Műszaki Egyetem Kohómérnöki és Bányamérnöki Kara, valamint Jogi Fakultás, Miskolc; Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Budapest; József Attila Tudományegyetem Jogi Kar, Szeged; Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola, Budapest; Ho Si Minh Tanárképző Főiskola, Eger; Tanítóképző Főiskola, Jászberény; Bárczi Géza Gyógynevelési Tanárképző Főiskola, Budapest; Eötvös Loránd Tudományegyetem Jogi Kar, Budapest.

¹¹ A feltett kérdések a következők voltak: Körülírható-e annak a pályának a követelményrendszere, amelyre képeznek? Ha igen, mi ennek a lényege? Hogyan viszonyul ehhez a felvételi követelményrendszer? Mennyiben vizsgálják a jelöltek felkészültségét, tehetségét, rátermettségét és magatartását? Milyen tapasztalatai vannak a „vargások” felkészültségéről, különös tekintettel pályaválasztási érettségükre, énképükre, több forrásból szerzett ismereteikre, problémaérzékenységükre, gondolkodó- és tájékozódóképességükre és önálló véleményalkotásukra?

d) A fogadtatás

A felvételi vizsgabizottságok *többsége készséggel* fogadta az MM-es engedéllyel rendelkező megfigyelőket, miután tapasztalták, hogy a megfigyelés elsősorban az egy gimnáziumból érkezettek helytállására vonatkozik. (Néhány bizottság azonban a vizsgálat lebonyolítóját *ellenőrnek* tartotta. Előfordult, hogy úgy osztályozták a felvételizőt, hogy a megfigyelő ne is hallhassa és láthassa azt.) Mivel a 9 megfigyelőből többen nemcsak a szolnoki felvételiző szereplését és a vele kapcsolatos bánásmódot vették szemügyre, hanem a szolnoki előtt és után következőét is, nagymértékben valószínűsíthető, hogy a szolnokiakkal kapcsolatos követelmény, vizsgáztatás, minősítés stb. lényegében *nem tért el* a többi jelölt vizsgáztatásától és minősítésétől.

II. A leszűrt tapasztalatok

1. Az érettségi és a felvételi írásbeli feladatok

Mind az érettségi, mind pedig a felvételi *írásbeli* feladatok alkalmat adtak arra, hogy a jelöltek egyfajta tudást bemutassanak. Megállapíthatjuk, hogy nem járt rosszul az a középiskolás, aki a tankönyveken kívül más (magyar és idegen nyelvű, általános és szakmai) könyveket, folyóiratokat, újságokat is rendszeresen olvasott, figyelte a rádió, televízió, mozi, színház adásait és műsorait, TIT-tanfolyamra járt, pályamunkát írt (OKTV stb.), állami nyelvvizgára készült, FEB-es levelezést folytatott és FEB-táborban vett részt stb.

Két jelenségre azonban fel kell figyelnünk.

Nagyon kevés kivételtől eltekintve általános az a tapasztalat, hogy a felvételi vizsga írásbeli része (pontokban és osztályzatokban) *gyengébb* az érettségi írásbelinél. Ennek kétségtelenül az az oka, hogy a jegyre való átszámítás más-más kulcs szerint történik. Ezért ugyanaz a matematikai, fizikai, kémiai vagy biológiai dolgozat lehet jeles az érettségien és közepes a felvételin (vagy közepes az érettségien és elégtelen a felvételin). Ugyanakkor az érettségire írt magyar irodalom dolgozat érdemjegyét elfogadják a tanítóképző főiskolán és a felsőfokú óvónőképzőben. Ebben az esetben nincs eltérő átszámítási kulcs, holott itt van a legnagyobb lehetőség a szubjektivitás érvényesülésére.

Megállapítható az is, hogy más-más felkészültséget, *különböző, de nem egyenértékű tudást* „hív elő” az érettségi és a felvételi dolgozat. Külön gondot jelentenek az ún. tesztfeladatok. Csoma Gyula szó szerint bemutat egy ilyen 1977-es teszt-feladatot. E feladatlap pontosan körülhatárolt tényekre kíváncsi. Kérdéseinek két altípusa van: a) közvetlenül rákérdez a reprodukálandó ismeretre, b) felismerő-típusú kérdést tesz fel.¹² Az ilyen feladatlapnál – írja Csoma – „erőteljes az a veszély, hogy segítségével a mechanikusan felidézett ismeretet kiáltjuk ki az egyedül üdvözítő tudásnak”.¹³

¹² Csoma Gyula: i. m. 921.

¹³ Csoma Gyula: i. m. 923.

A 2. és 3. melléklet két felsőoktatási intézmény egymástól eltérő, de jellegében megegyező teszt-feladatát tartalmazza. Rövid áttekintés és összehasonlítás alapján is regisztrálni lehet a tényt, hogy tudniillik az 1977-es és az 5 évvel későbbi teszt-feladat *csak szövegében változott, jellegében semmit sem*. Ez annál is inkább sajnálatos, mivel – tapasztalataink alapján – a felvételi vizsgabizottságok jó része kevesebb időt és figyelmet szán a gyenge vagy gyengébb dolgozatot író jelöltekre.

2. Az érettségi szóbeli vizsga

Az érettségi és a felvételi szóbeli vizsga (azonos tantárgyak esetében) lényegében megegyezik a *törzssanyagában* és abban, hogy mindkét vizsgán *elhangzanak kérdések*. Ezek a kérdések azonban az érettségin az elég hosszú *felelet végén*, mintegy *ráadásként* hangzanak el (a jelölt egyik szemével már a következő tételt nézi vagy pakolni készül). A válaszok minősége *nem* különösebben rontja vagy javítja a felelet értékét.

Az esetek egy jó részében nem lehet tudni, hogy a kérdés megválaszolása begyakorolt felidézést, „behelyettesítést” vagy önálló, ott formálódó, gondolati erőfeszítést kíván-e? ! Valószínűleg az érettségin erősebb e vizsga hagyományos és sok tekintetben merev menete és kerete diktálta kényszer, mint az egész iskola szellemiségét átható innovatív törekvés. Így korábbi vizsgálódásunk során azt a tapasztalatot szereztük, hogy a szóbeli érettségi vizsgán ritkán vannak váratlan, szokatlan helyzetek, nem kell rögtönöznie a diáknak, előre nem ismert helyzeteket értelmeznie, csak ott szóba került művekről vitatkoznia, egyéni ízlést dokumentálnia, kritikai szellemet felcsillantania.¹⁴

3. A felvételi szóbeli vizsga

a) Célok

Az *érettségi vizsga célja*, hogy az általános felkészültséget bizonyító, több tantárgyra kiterjedő számadással *zárja* a négy tanévet. Vagy más megfogalmazásban: az érettségi funkciója a társadalmi érettség és a középfokú műveltség szintjének felbecsülése és minősítése.¹⁵ A *felvételi vizsga célja*, hogy két tantárgyban nyújtott teljesítmény és egyéb információk birtokában *kiválogassa* a továbbtanulásra legmegfelelőbbeknek látszókat.

b) A minősítés kritériumai

A felsőfokú felvételi vizsgán *elvileg négy egyenrangú kritérium* alapján kell dönteni a jelölt felvételéről: felkészültség, tehetség, rátermettség, politikai és erkölcsi magatartás. A gyakorlatban azonban a négy kritérium közül csupán a felkészültség mérésének pontos rendszerét dolgozták ki, s ezt sem kifogástalanul.

¹⁴ Lásd: Bernáth J.–Horváth M.–Mihály O.–Páldi J.: i. m. 94–95.

¹⁵ Vitazáró az érettségi és a felvételi vizsgákról. Köznevelés, 1979/26. sz. 4.

c) Felkészültség

A felkészültség – szóbeli feleletek alapján – történő elbírálása, a számonkérés módja, lényegesen eltér az érettségi vizsgai gyakorlattól. Először is: vagy tételt húznak vagy szóban kapnak egy feladatot a jelöltek. *Gondolkodási időt nem vagy alig kapnak.* Néhány mondat után általában „*rámenősen*” *kérdezik őket.* Ezt a felvételizők szinte kivétel nélkül észrevették, tapasztalták. „A történelem szóbelinél – írta az egyik felvételiző – egyáltalán nem hagyták, hogy elkezdjek beszélni, mert a kérdező rögtön feltette a következő kérdést. Úgyhogy mire a gondolataimat összeszedtem, már egészen másról kellett beszélnem.” Vagy: „a kérdések . . . nagyon zavartak a folyamatos beszédben és szinte kiköcskentek a gondolkodásmenetemből is. Rövid ideig tartott a felelésem, és nagyon sajnáltam, hogy a sürgetés révén nem tudtam elmondani mindazt, amit a tétellel kapcsolatban szerettem volna kifejezni”.

Az egyik gyakori feleltetési módot mutatja az alábbi jegyzőkönyvi részlet:

Kérdő: Akkor folytassuk (a matematika feleletet) a történelemmel. Mondjuk, hadikommunizmus és NEP, jó?

Felelő: Kicsit röviden, de jól válaszol.

K.: Mi volt Lenin véleménye a külföldi tőke jelenlétéről?

F.: Erre is jól felel.

K.: Hogyan nevezik azt a formációt, amikor a külföldi tőkének engedményt adnak?

F.: Hallgat, nem tudja.

K.: Koncesszió. Nem hallott erről? Jó, nem baj! Meg tudná-e mondani, hogy a szocialista országokban a gazdaságirányítási rendszer melyik két típusa ismert?

F.: Nem tud válaszolni.

K.: Direkt, indirekt. Erről nem tanultak? Nem is olvasott róla az újságokban, vagy nem hallotta a rádióban? . . . Jó. Milyen járadékformákat ismer a feudálisban?

F.: Kicsit akadozva, de végül is jól válaszol.

K.: Milyen termelés-szervezési formákat ismer még az európai feudálisban?

F.: Jól válaszol.

K.: Tud-e olyan híres közgazdászt Magyarországon, aki a céhrendszer ellen foglalt állást?

F.: Nem tudja.

K.: Ha azt mondom, Széchenyi?

F.: Igen, így már tudom.

K.: Köszönöm, befejeztem. (Matern Éva jegyzőkönyvéből)

E kérdések fogalomismeretet, lényegkiemelő és gyors reagáló-koncentráló képességet feltételeznek.

A másik tipikusnak tekinthető eljárás mód:

Kérdő: Itt nagy vihar volt. Maguknál volt-e jégeső?

Felelő: Válaszol.

K.: Hogyan becsülhető meg egy jégeső darab esési sebessége?

F.: Jól válaszol.

K.: Mit tudna mondani a Newton-törvényekről?

F.: Megközelítően jól válaszol.

K.: Mit jelent az, hogy szuperpozíció?

F.: Válaszol.

K.: Hogyan befolyásolják egymást a kölcsönhatásban szereplő erők?

F.: Válaszol.

Azok a kérdések, amelyek a hogyan, miért, mennyiben stb. kérdőszóval kezdődnek, valamely összefüggést, kölcsönhatást, logikai rendet kívánnak kibontani. Amennyiben a felvételiző itt kényszerül először összekapcsolni, elválasztani, megkülönböztetni vagy összehasonlítani egy vagy több ismert adatot, helyzetet, jelenséget, úgy gondolkodik; ha ezt a műveletet (összekapcsolást, elválasztást, indokolást stb.) korábban megtanulta, akkor nem gondolkodik, hanem (vissza) emlékezik.

A „Mit tudna mondani a Newton-törvényektől?” típusú parttalan kérdés éppen arra jó, hogy a bizottság megállapítsa: mit tud a jelölt rövid idő alatt kiemelni, mennyire képes a legfontosabb tudnivalókra koncentrálni.

A bizottságok egy része érdeklődik a felvételiző olvasmányai után is. Különösebb súlya, következménye azonban – úgy tűnik – nincs annak, hogy több vagy kevesebb könyvet, folyóiratot említ. Érdemi beszélgetés alig kerekedik ki olvasmányélmények alapján. A bizottságok valószínűleg azt várják, hogy a jelölt szakmai feleletében (abba szervesen beépülve) jelenjen meg a tankönyvön túli búvárkodás.

Több megfigyelő észrevette, hogy a kérdezők nem veszik rossz néven, ha a felvételiző veszi a bátorságot, és várt vagy megszokott válasz helyett nem várt vagy szokatlan választ ad. Az indoklást, a bizonyítást, az okos érvelést azonban megkövetelik. Az egyik felvételiző írta: A felvételi vizsgán „lehetett vitatkozni, csak arra kellett vigyázni, hogy állításunkat indokolni is tudjuk. A tankönyvtől eltérő véleményt szívesen vették, még akkor is, ha helytelen volt. Sokkal többet ért egy hibás, de önálló válasz, mint egy hibátlan, de tankönyv ízű felelet”.

4. A tehetség, rátermettség szerepe

A *tehetséget* a felvételikén – bevallottan – nem vizsgálják. „A tehetség . . . vizsgálatának és értékelésének módszerei – olvashatjuk az érettségi és a felvételi vizsgákról szóló vitazáróban – további kutatásokat igényelnek.”

Csak halványan érzékelhető a *rátermettség* vizsgálata is. E tekintetben érdekes és fontos tapasztalatokra tett szert a megfigyelő csoport. A rátermettség felvételi vizsgán történő tettenérésének elemi feltétele, hogy az adott felsőoktatási intézmény vizsgáztató gárdája tisztában legyen annak a pályának a követelményrendszerével, amelyre képeznek. Azt tapasztaltuk, hogy a főiskolai, egyetemi oktatók *egy része* sohasem gondolkodott a pályakövetelményeken. Ide kell sorolnunk azokat, akik megígérték, hogy az interjúkérdésekre levélben válaszolnak, de a levél máig sem érkezett meg; továbbá akik azt mondták, hogy az adott pálya követelményrendszere „körülírható, le is van fektetve a főiskolai nevelési tervben”. Vagy úgy nyilatkoztak, hogy „A követelményrendszer adott, de énnyre specializálva nincs. A követelményt országosan állapították meg, s ez helyes is. Az iskola általános alapokat adjon. Ez a jó. Kis országban ez a jó.” És: „A választott szakon való alkalmasságot itt meg tudjuk ítélni . . . Rutinunk van már az alkalmasság felismerésében.”

Az oktatók *más része* a pályakövetelmény egy vagy néhány elemét meg tudta fogalmazni, de egyáltalán nem megnyugtató módon. (Pl. Kohómérnöki Karon a pályakövetelmény lényegét „a fémekkel, előállításukkal kapcsolatos ismeretek” alkotják, s a felvételin azt nézik, hogy a vizsgázónak van-e műszaki érzéke.) „Elárulja ezt az, ahogy akrétát

megfogja. Ezért kérdezzük, hogy mi érdeklí.” – Vagy az egyik jogi karon az összefüggések látása alapján próbálják kiszűrni, hogy az illető alkalmas-e a jogászai gondolkodásra.

Az oktatók *harmadik része* átgondolt, összefüggő, szabatosan megfogalmazott és komplex pályakövetelményt vázolt fel. Azt azonban ők sem (vagy ők legkevésbé) titkolták, hogy a követelményekkel szinkronban levő alkalmasság vizsgálata még gyerekcipőben jár. E gondolatkörben egy problémára külön is érdemes figyelmet fordítani. Nagyon gyakori a kérdés, hogy az illető felvételiző miért jelentkezett az adott szakra, miért éppen ezt a pályát választotta?! Bár a kérdés jogos és természetes, a felvételizők egy részét meglepi a kérdés, más része kliséket mond (s ezzel erősen irritálja a bizottságot), és csak a maradék hányad tekinti a kérdést érdemben megválaszolandónak.

5. A magatartás figyelembevétele

Az erkölcsi és politikai magatartásbeli értékeket nem lehet átváltani felvételi pontokká. De a vizsgálat lebonyolítói tapasztalhatták, hogy határesetekben (amikor a bizottság sejti, hogy egyetlen osztályzat felfelé vagy lefelé kerekítésétől függ az, hogy a jelölt bekerülhet-e az egyetemre vagy sem), vagy a vizsgabizottsági írásos vélemény kialakításakor, mégiscsak van szerepe az erkölcsi-politikai magatartás minősítésének is.

A felvételizők személyiségvonásainak megismerésére a bizottságoknak két lehetősége van: az egyik az az információs anyag, ami a felvételizőket követi, a másik pedig maga a szóbeli vizsga.

Papp János véleménye szerint a felvételi döntéshez rendelkezésre álló forrásanyag informatív értéke a tanulmányozásra fordított időtől és az elemzést végzők hozzáértésétől is függ.¹⁶ Ezt igazolják a mi megfigyeléseink is. Egyes vizsgabizottságok – sajnálatos módon – meg se nézték a középiskolai jellemzést; más bizottságokban az elnök átfutotta az írásos dokumentációt és kiemelt néhány adatot (szülők foglalkozása, iskola, ahonnan a felvételiző érkezett stb.). A bizottságok harmadik, talán nagyobb köre figyelmesen áttanulmányozta a felvételizőre vonatkozó anyagokat, és a tételes feleltetés előtt ennek alapján kezdeményezett beszélgetést. A kérdések rendkívül sokfélék és csak részben kiszámíthatók. Kár, hogy a megkérdezett növendékek közül néhányan zavarba jöttek, amikor olyan kérdést kaptak, hogy mi a szolnoki gimnázium kísérletének lényege; mit tud az iskola névadójáról; milyen tisztséget tölt be a közéletben Gáspár Sándor, Kádár János, Lázár György; ki a kedvenc írója, s indokolja meg, miért stb.

Az iskolai jellemzésektől függetlenül is figyelik a felvételiző magatartását: megjelenésével, fellépésével, érthető vagy érthetetlen, pallérozott vagy pallérozatlan beszédével, összeszedettségével kedvező vagy kedvezőtlen benyomást kelt az – érettségi bizottságnál hűvösebb, feladatra orientált – felvételi vizsgabizottságban.

¹⁶ Papp J.: i. m. 195.

III. Tanulságok és teendők

1. Mi kamatozik, hol és mennyire?

A megfigyelések révén szerzett tapasztalatok egy része a *felvételi vizsgabizottságok munkájára* vonatkozik, és abban összegezhető, hogy a jelenlegi tökéletlen felvételi rendszerben is több lehetőség kínálkozik a különb (minőségibb) szűrésre, mint amennyit sok helyen kihasználnak. E lehetőséget nemcsak feltételezzük, hanem közvetlenül és több helyen is tapasztaltuk.

Azt, hogy a jelenlegi rendszerben is hogyan lehetne és kellene különb felvételiztetni, érdemes lenne figyelmesen áttekinteni, összefoglalni, s ezt a felsőoktatási intézmények tudomására hozni. Tudni kell azonban, hogy a felsőoktatási intézmények sajátos helyzetüknél fogva ritkán igazodnak a középiskolai elképzelésekhez, és jól vagy torz módon megjelenő érdektörekvéseik szabályozására alig alkalmasak az időnként megjelenő direktívák.

Nem állíthatjuk, hogy a szolnoki kísérlet értékei egyáltalán nem hasznosulnak a felvételi vizsgán. Az írásbeli feladatok egy részénél, de egyes szóbeli vizsgákon is kamatozik a szélesebb látókör, a problémaérzékenység, a szélesen megalapozott tudás, a leleményesség. Kétségtelen azonban, hogy ezek a készségek és tulajdonságok (s még inkább az önálló vélemény, a többértelműség iránti tolerancia, a kutató-felfedező attitűd, a vitakozni tudás stb.) *igazi kamatoztatható terepe* nem a felvételi, hanem a középiskolai és a felsőoktatási képzési folyamat, a társasélet, a kulturális szféra. Papp János is úgy látja, hogy miután a jelentkezők beverekedték magukat a felsőoktatási intézménybe, azok kerülnek előnyös helyzetbe, akik „saját érdeklődésük, értékrendjük alapján választanak és rangsorolnak, megkülönböztetnek fontos, mellékes, sőt felesleges feladatokat, s aszerint viszonyulnak is azokhoz. S ha sok kitérővel is járnak saját útjukat, van egy belső iránytűjük, mely biztosíték arra, hogy problémát meglátó, problémát megoldó, tehát aktív és alkotó egyéniségekké, értelmiségi karakterré váljanak”.¹⁷

2. Egy csapda lényege

Azt, hogy milyen tanulságokat vonjunk le a felvételi tapasztalatokból a kísérleti iskola – de közvetve más középfokú tanintézmények – munkájára vonatkozóan, nem lehet eldönteni anélkül, hogy ne gondolnánk arra a csapdára, amibe akkor kerülne a kísérlet, ha mindent félresöpörő szempontként a felvételi vizsgák követelmény- és vizsgarendszere szerint (csak ennek akarván mindenáron megfelelni) programoznánk át az iskola életét. A veszély valóságos, a torzító nyomás több oldalról éri a Varga Katalin Gimnáziumot is. (Csupán egyetlen példa: „Tanácsom az iskola számára, hogy *több* tesztet írasson. Ezt a számonkérési formát nem gyakoroltatják a gimnáziumban, pedig a felvételin így követelik” – írta az egyik volt növendék. Nyilvánvaló, hogy a rövid távon gondolkodó felkészítésben *több* tesztet, *egyre több* tesztet íratnak. A hosszabb távra figyelő tanárok íratnak

¹⁷ Papp J.: i. m. 199.

tesztet is, de a felkészítés lényegét a gondolkodás, olvasottság, véleményalkotó- és értékelőképesség, látásmód, értékrend, ízlés, érdeklődés stb. fejlődésének előmozdításában látják.) Az egyoldalú, beszűkített, kizárólag a felvételi vizsgatárgyakra koncentrááló felkészítést *egyéb okokból sem* vállalhatja az iskola:

a) Köztudott (de hatásában egyelőre fel sem becsült), hogy 1983-tól 6 tantárgy (1. magyar nyelv és irodalom, 2. matematika, 3. történelem, 4. idegen nyelv, 5. fizika, 6. biológia vagy kémia, vagy földrajz, vagy másik idegen nyelv – a tanuló választása szerint) év végi érdemjegyeiből kerekedik ki a felvételire maximálisan vihető 60 pont. A felvételizni szándékozónak tehát *eleve széles* (a korábbinál 4 tantárggyal szélesebb) alapokon kell készülnie a felvételire, miközben nyilván külön figyelmet kell fordítania a két felvételi tantárgyra is.

b) Másrészt – éppen a magunk friss tapasztalatai alapján – arra is érdemes gondolni, hogy a felvételi bizottságok egy hányadát *komolyan érdekli* a felvételiző *általános* (társadalmi, gazdasági, politikai, műszaki, művészeti stb.) *tájékozottsága*.

c) Végül figyelembe kell venni, hogy a felvételiző majdani *értelmiségi szerepellátásában* – a szakprofiltól függetlenül – nélkülözhetetlen tudáselemek a vezetési ismeretekkel és a munkaszervezéssel kapcsolatos készségek, az anyanyelvi kultúra, a kommunikációs készségek, az érdeklődés az adott szakterület története, társadalmi közege iránt, két világnyelv ismerete, önművelési képesség¹⁸ stb.

3. Mégis mit tehet az iskola?

Mit tehet még bátrabban és hatásosabban *az iskola* saját vállalt céljai, *értékei megsértése nélkül* a kimagaslóan jó felvételi arány tartása, esetleg valamelyes javítása érdekében?

a) A pályaaorientáció segítése

Tovább dolgozhat az iskola *a lehető legtöbb foglalkozásnak* a választás szempontjából fontos elemei, sajátosságai megismertetésén. Okkal hangsúlyozza Lukács Péter, hogy „a helyes pályaválasztás feltétele a munka világának, az egyes szakmák szépségeinek és nehézségeinek, előnyeinek és hátrányainak, illetve azoknak a követelményeknek az ismerete, amelyeket az egyes pályák a dolgozók személyiségével szemben támasztanak. *A foglalkozások lehető legszélesebb köréről való tájékozottság*, ha nem is egyedüli és kielégítő feltétele, de mindenesetre feltétele a megalapozott választásnak”.¹⁹ Erre a széles alapozásra épülhet az egy-egy pályára vagy pályakörre „szakosodó” középiskolai pályaválasztási tájékoztató.²⁰

Ez a tennivaló a pályaválasztási érettség alapozása és a pozitív énkép fejlesztése címen a kísérleti célok között az élen található.

¹⁸ Vö.: Huszár Tibor: „Nem középiskolás fokon...” Műveltség, közművelődés, értelmiség. (Gyorsuló idő.) Magvető, 1981. 182.

¹⁹ Lukács P.: i. m. 16.

²⁰ Jól felhasználható kiadványnak látszik: Szellemi foglalkozások. Felsőfokú végzettséghez kötött pályákról pályaválasztóknak. OPI, 1982.

b) Szorgalmazni a több forrásból származó ismeretszerzést

A sikeres felvétel szempontjából is hasznos a *több forrásból* (szakkönyvek, folyóiratok, rádió, tévé, mozi, színház, múzeum, művelődési ház, TIT-tanfolyam stb.) származó *ismeret-, élmény- és tapasztalatszerzés*. Tényszerűen is kimutatható, hogy a törzsanyag kemény számonkérése mellett jó néhány olyan *kérdés is elhangzott a felvételin*, amelynek megválaszolásához széles körű érdeklődés kívántatott.

c) Ösztönzés pályamunkák készítésére

A tanulók részéről nagyon hasznosnak látszik *dolgozat (pályamunka) készítés* országos, megyei és házi tanulmányi versenyekre, amelyben *maga a készülés* (adatgyűjtés, nyomozás, rendezés, csoportosítás, elemzés, formábaöntés) is *értékfelhalmozó*, ugyanakkor az eredmény (a helyezett, sikeres pályamű) is esélynövelő tényező. A pályamunka készítése során szerzett tapasztalat hasznosul az írásbeli elkészítésénél (pl. az esszéfeladatnál), szerencsés esetben a szóbelin is, a felvételi után pedig (l. pl. szemináriumi dolgozat, TDK, szakdolgozat) a felsőfokú tanulmányok során.

d) Ismeretalkalmazás, lényegretörő beszélgetés, riportkésztség

További lehetséges és szükséges (kicsit talán újszerű) teendő a tanulók *szoktatása* – tanórákon, fakultatív foglalkozásokon, szakkörökben, a Stúdium Generálén, önképző körökben és nagymértékben a különös tétellel nem bíró érettségi szóbeli vizsgákon – a *lényegretörő, feszes logikájú, körülményeskedéstől mentes, jó ritmusú beszélgetéshez*, amelynek során a legváltozatosabb helyzetekben lehetne a tanulóknak *alkalmazniuk* az ismereteiket, gyorsan és rugalmasan alkalmazkodniuk egy szokatlan helyzethez, rövid idő alatt koncentrált választ adni, „vert helyzetből kikecmeregni” (ahogyan az egyik megfigyelő fogalmazott), amelynek során tehát a szó legjobb értelmében leleményesnek, talpraesettnek és szemfülesnek kellene lenni.

e) Előkészítők – némi megszorítással

Hasznos tréningnek látszik az *FEB-levelezés és -tábor*, ha nem válik a *csak felvételi vizsgára készülés (felkészítés) kizárólagos formájává*. A felvételi előkészítők veszélyét Lukács Péter abban látja, hogy arról győzi meg a fiatalokat: „nem általában kell minél jobb tanulmányi eredményt elérniük, nem a lehető legszínvonalasabb és legszélesebb körű tájékozottságra kell szert tenniük, nem a lehető legsokoldalúbban kell önmagukat ki-művelniük, hanem el kell végezniük a felvételi előkészítő tanfolyamokat, ahol felkészítik őket a felvételi kérdésekre adandó válaszokra”.²¹

²¹ Lukács P.: i. m. 92–93.

f) A gond és a felelősség megosztása

Az iskolának nagyon érthető formában kifejezésre kell juttatnia, hogy *nagyon sokat vállal* a sikeres felvétel érdekében, de egyet nem tud és nem akar tenni: *átvállalni azt a gondot és felelősséget*, ami a felsőoktatásba bejutni akaró fiatalé kell hogy legyen. Az egyetemhez, főiskolához vezető akadályversenyen – ha sikerre pályázik valaki –, sok a próbatétel, nagy az áldozat, kemények a feltételek. Amennyiben az akadálytalán jelölt meg akar birkózni, akkor alapvető feltétel mindezek vállalása. Ha ma egy érettségizőnek az a legszebb álma, hogy bekerüljön a főiskolára vagy egyetemre, akkor *sokat és nagyon átgondoltan* kell tennie saját életcélja érdekében.²²

Melléletek

I. sz.

Kedves volt Tanítványunk!

Kedves !

Az iskolánkban folyó kísérletben azt is vizsgáljuk, hogyan segíti, illetve segíthetné jobban a középiskola az egyetemre, főiskolára való felkészítést. Azért vettünk részt a felvételi vizsgákon, hogy ilyen tapasztalatokat szerezzünk. Arra kérek most Téged is, segítsd ezt a munkát úgy, hogy válaszolj az alábbi kérdésekre.

Kérlek, hogy a választ 1982. szeptember 10-ig szíveskedjél az iskolába elküldeni.

A kérdések a következők:

I. Érettségi vizsga

1. Hogyan készültél az érettségire? Miből tanultál, hol tanultál, hogyan tanultál?
2. Milyen segítséget adott az iskola? Milyen segítséget vártál volna még az iskolától?
3. Felhasználtad-e a közművelődési intézmények (könyvtár, múzeum, művelődési központ stb.) segítségét, lehetőségeit? Felhasználtad-e a rádió, televízió adta segítségét?
4. Milyen volt az érettségi hangulata, légköre?
5. Mik voltak a tételeid? (Sorold fel tantárgyanként!)
6. Mit kérdeztek a tétellel kapcsolatban? Mit kérdeztek a tételen kívül? (Ha emlékszel, írd le pontosan a kérdéseket!) Ha a kérdés szokatlan volt, hogyan próbáltad a kérdést megválaszolni, milyen ismeretforrásra gondoltál (tankönyv, szakkönyv stb.)?
7. A kérdező tanárok segítettek-e a feleléskor? Hogyan?
8. Előfordult-e olyan, hogy bizonyos dolgokban más véleményed volt, mint a kérdező tanárnak vagy az elnöknek? Ezt meg merted-e mondani, lehetett-e vitaköz? Elfogadtak-e a tankönyvtől eltérő véleményt? Érdeklődtek-e a saját véleményed iránt? El merted-e mondani a saját véleményedet?
9. Igazságosnak tartottad-e a kapott érdemjegyet?
10. Milyen tanácsod, javaslatod van az iskola számára?

²² Vö. H. Varró Rózsa: Ki a felelős önmagunkért? Pedagógiai Látóköri, 4. (A pedagógia időszerű kérdései.) Tankönyvkiadó, Bp., 1982. Szerk.: Balázs Mihály és Karlovitz János. 298–300.

II. Felvételi vizsga

A kérdések ugyanazok, mint az érettségivel kapcsolatban.
Segítségedet köszönöm. Mindig szeretettel visszavárunk.

Szolnok, 1982. augusztus 10.

Üdvözöl:

Dr. Páldi János
igazgató

2. sz.

Felvételi feladatok Állam- és Jogtudományi Kar, 1982/83.

I. Tesztfeladatok

1. I. e. 510-ben két ókori államban került sor zsarnokok elűzésére.

- a) Mely államokban?
- b) Kiket űztek el?

2. „Ha valamely serviens fiú nélkül hal meg, birtoka negyedrészt leánya örökölje, a többiről úgy intézkedjék, ahogy akar... Egész megyéket, vagy bármiféle méltóságokat örök tulajdonul vagy birtokképpen nem adományozunk.”

- a) Milyen okmányból valók a fenti részletek?
- b) Melyik esztendőben került kiadásra?
- c) Ki volt az uralkodó?

3. A kézműipari technika a XIV–XV. században lényeges változásokon ment keresztül. Sorolja fel néhány bizonyítékát annak, hogy a haditechnika is tökéletesedett.

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)

Említsen néhány korabeli találmányt!

4. Mely országok területén található ma:

- a) Aragónia
- b) Antwerpen
- c) Pomeránia
- d) Új Amszterdam

5. Az alább felsorolt követelések közül húzza alá azokat, amelyek Kálvin János követelései közé tartoznak!

- a) A kamatszedés jogossága
 - b) Eleve elrendelés
 - c) Csak Isten bocsáthatja meg a bűnt
 - d) Az egyház szervezetét köztársasági alapokon kell felépíteni
 - e) A polgári foglalkozások szorgalmas űzése erény
 - f) Az „ezeréves birodalom” eljövételét várták
6. Kiknek a nevéhez kapcsoljuk a magyar politikai irodalom alábbi jelentős alkotásait?

Politikai programtöredék

A Nép szava, Isten szava

Balítelek

Stádium

Foglalat

Ein Blick

7. „Magyarország összes polgárai az alkotmány alapelvei szerint is politikai tekintetben egy nemzetet képeznek, az oszthatatlan, egységes magyar nemzetet, melynek a hon minden polgára, bármely nemzetiséghez tartozzék is, egyenjogú tagja.”

- a) Melyik esztendőben született a fenti törvény?
- b) Mi az alapelve?
- c) Ki az akkor uralmon levő kormány feje?
- d) Jelöljön meg egy másik jelentős törvényt, amely ugyanezen kormány tevékenységének eredményeként született!

8. Jelölje meg Marx, illetve Engels négy – Ön által ismert – művének címét!

- a)
- b)
- c)
- d)

9. Magyarázza meg röviden az alábbi kifejezéseket!

- a) Kényszerkartellezési törvény
- b) „Hosszú kések éjszakája”
- c) Korporációs rendszer
- d) Harzburgi front

10. 1918-ban különböző csoportokból létrejött a Kommunista Magyarországi Pártja. Soroljon fel egy-egy nevet, akik képviselték a pártban az

- a) Oroszországból hazatért kommunista hadifoglyokat
- b) a baloldali szociáldemokratákat
- c) a forradalmi szocialistákat

11. A következő kérdések az űrkitöltés néhány jelentős eseményét idézik:

- a) Mikor bocsátotta útjára a Szovjetunió az első mesterséges égitestet?
- b) Mikor repült fel az ember először a világűrbe?
- c) Mikor lépett első ízben ember a Hold felszínére?

12. Az alábbiakban olyan évszámokat közlünk, amelyek az 1945 utáni időszak egy-egy lényegesebb nemzetközi eseményét jelzik. Írja oda, melyikét?

- a) 1949
- b) 1955
- c) 1960
- d) 1968

II. Esszéfeladatok

1. Jellemezze a római provinciák helyzetét, sorsát Pannónia bemutatásával!

2. Ismertesse a Rákóczi szabadságharc országgyűléseinek az államformát érintő rendelkezéseit!

3. Vázolja röviden a századforduló magyar társadalmát (lakosság száma, társadalmi szerkezet, életforma stb.)!

Ismertesse a szocializmus építésének lenini tervét!

3. sz.

Felvételi feladatlapok

Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem
1982/83.

I.

1. Jeles athéni államférfi volt az ókorban Szolón.

- a) Mik voltak a legfontosabb intézkedései?
- b) Melyik században születtek ezek az intézkedések?
- c) Mi volt ezeknek a jelentősége?

2. Ki és melyik században rendelte el az alábbi szolgáltatások teljesítését a feudális Magyarországon? Kinek tartozott ezekkel a jobbágy?

a király neve század ki kapta?

kilenced
tized
kapuadó

3. Milyen stílusban épültek a megadott műemlékek?

Alcsút, kastély
Nyírbátor, református templom
Sárospatak, Perényi szárny
Ráckeve, Savoyai kastély

4. „Tudják melyik kormány volt a győzelmes? ... A konvent kormánya. Azoknak a szenvedélyes vörös sapkás jakobinusoknak a kormánya, akik durva posztóruhában és facipőben jártak, üres kenyéren és rossz sörön éltek, a gyűléstermek padlójára terített matracokra dőltek le aludni, amikor már túl fáradtak voltak ahhoz, hogy folytassák a tanácskozásokat. Ilyen emberek mentették meg Franciaországot.”

a) Mikor (év, hó) lettek a jakobinusok a konvent urai?
b) Hogyan hívták a jakobinusok kormányát?
c) Nevezze meg a jakobinusok négy kiemelkedő alakját!
d) Mikor (év, hó, nap) helyezte a jakobinusok vezetőit a konvent vád alá?

5. „Kísértet járja be Európát, a kommunizmus kísértete.” Így kezdődik egy történelmi jelentőségű dokumentum.

a) Mi a címe?
b) Mikor (év) és hol jelent meg?
c) Mi a címe az első és a második fejezetének?
d) Mi a szóban forgó mű jelszóvá lett zárósora?

6. 1848 a mai értelemben vett kormány keletkezésének éve Magyarországon.

a) Mi a kormány szó jelentése?
b) Hogyan szervezték
1. az 1848 áprilisában alakult kormányt?
2. a Tanácsköztársaság idején alakult kormányt?
3. a Tanácsköztársaság megdöntése után alakult első kormányt?
4. az ellenforradalmi erőkkel vívott harcban 1956. november 3-án alakult kormányt?

7. Sorsdöntő napokat idézünk. Mondja meg, mi történt és ki volt a miniszterelnök (vezeték és utónév) a jelzett napon Magyarországon?

esemény miniszterelnök neve

a) 1914. július 28.
b) 1918. november 24.
c) 1930. szeptember 1.
d) 1944. december 28.

8. A Szovjetunió népei új alkotmány elfogadásával ünnepelték a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulóját.

a) Mikor született az első alkotmány?
b) Mikor alakult meg a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége?
c) Hány tagja van az államszövetségnek?
d) Mi a neve a Szovjetunió legfelsőbb államhatalmi szervének és a szerv két házának?

II.

1. Hol és mikor jöttek létre az élelemtermelés megindulásának feltételei, és milyen változásokkal járt ez?
2. Mikor, milyen körülmények között bontakozott ki a pásztortársadalom válsága, s jött létre a feudális magyar állam?

3. Mikor és hogyan jött létre a soknemzetiségű orosz birodalom? Jellemezze az orosz abszolútizmust I. (Nagy) Péter korában!
4. Jellemezze a magyarországi ellenforradalmi rendszer kormányának politikáját a II. világháború kitörésétől a német megszállásig!
5. Írja le a mezőgazdasági napszámbeérek, az agrártermékek és az iparcikkek ára 1932–35. között Magyarországon bekövetkezett változásainak gazdasági és társadalmi összefüggéseit! (Megadott grafikonról lehet leolvasni.)

III.

Esszéfeladat

A tőkés világ gazdasági fejlődésének fő vonásai az első világháborútól napjainkig.